

Danica Petrovič

KJE PA PIŠE, DA JE SLOVENSKI NAROD VEČEN?!

Mogoče ni samo kultura tisto, kar je konstituiralo slovenski narod?; mogoče je vezivo, ki Prekmurce, Štajerce, Gorenjce, Dolenjce, Notranjce, Primorce, Belokranjce, Rovtarje, Savinjščane, Prleke, Kraševce ... drži skupaj, strah?

Vsaka generacija si točko lastnega obstoja določi s svojimi koordinatami. Po naravnih zakonitostih, ki se ne ločijo od tistih, po katerih se nagonsko ravnaajo nečlovekolika živa bitja, izbira reference, ki omogočajo najlažjo pot naprej. Pri prebiranju zgodovine selekcijo najbrž prav tako narekuje življenjski nagon, zato samo statično-fanatičnim pravičnejšem ne more biti jasno, kako je mogoče, da vsak narod brez slehernega občutka za mero povečuje svoje pretekle vojaške zmage; čim dlje v sivi, nedoločljivi gmoti davne preteklosti jih je treba iskati, tem bolj zlati so okraski, ki se bleščijo z bojne oprave pogumnih junakov.

O tem, kdo pravzaprav Slovenci smo, na čem temelji naša, v političnih programih novodobnih slovenskih strank, ki se nadejajo naklonjenosti volilcev zaradi oznake »nacionalna«, do konca vulgarizirana narodna samozavest, izve mlad Slovenec presenetljivo malo. Resda mu je naloženo, da se nauči, kako, kje in kdaj so ustoličevali slovenske kneze, da zna na pamet Uvod Prešernovega Krsta pri Savici, predvsem pa je še pred dvema letoma moral znati s prstom na zemljevidu pokazati, kod so poslanci potovali v Jajce, kod je hodila štirinajsta, katerega dne je bila ustanovljena prva proletarska brigada, kdaj je počila prva puška v kateri republiki (medtem ko junaki minule slovenske desetdnevne vojnice niso hoteli povedati, na kateri strani in kdaj je počila prva puška) ... Neznansko veliko faktografije, ki se je otroci morajo naučiti najbrž zato, da ne bi opazili, kako brez duha je vsa ta vednost o preteklosti. Učiteljice so pri tem še najmanj krive. Vzgojili so jih ugledni in drugi profesorji na slovenski univerzi. Mnogi med njimi niso imeli tistega, kar mora imeti vsak dober učitelj: volje, da bi gnetljiv človeški material oplemenitil, pa čeprav bi se utegnili zgoditi, da ga bo njegovo delo preraslo. Mnogi preprosto niso imeli česa dati, ker so bili sami duhovni reveži. Večina političnih aktivistov komaj minule dobe je mnogo bolj od duhovnih cenila vsakršna druga bogastva, in po njih se je zgledovalo ljudstvo. Tako se je počasi oblikovala krožnica plehkosti, poljubnosti in brezbriznosti, po kateri se danes drug v drugega zaletavajo Slovenci.

Kje je torej slovenska kultura? V knjižnicah – ki bodo po odločitvi slovenskih poslancev lahko kupile komaj kakšno knjigo, čeprav si je lani sposojalo knjige trikrat več ljudi kot prej; v muzejih – ki bodo po odločitvi slovenskih poslancev preštevali nabrane eksponate in razmišljali, kako naj se jih znebijo, da bodo imeli manj stroškov, ker drugače niti samih sebe ne bodo preživel, kaj šele, da bi mislili

na veličastne razstave; kje še? Če nadaljujem: v gledališčih, številnih založbah, galerijah, koncertnih dvorinah, »alternativnih« zbirališčih občudovalcev nekonvencionalnih in neokravatnih kulturnih dogodkov, se je že treba vprašati, kaj sploh razumemo, ko izrečemo besedo kultura.

V patetičnem predosvojitvenem času, ko so bili slovenski književniki najprepričljivejši politični aktivisti – pa ne samo zato, ker znajo bolje vrteti jezik kot poklicni politiki, ampak zato, ker v preteklosti niso tisočkrat postavili na laž svoje besede – so kar naprej bile v ušesa velike besede o kulturi in o njenem zgodovinskem in večnem poslanstvu za Slovence. Kultura nas je naredila za narod, so rekli, in kultura nas kot narod lahko edina ohrani. Kako je bila tedaj mišljena kultura? Najbrž ne tista kultura, ki je bila v svojem času všečna največjim množinam ljudstva, ker jih je lahko zabavala; najbrž ne tista kultura, ki so jo naročali s takšnega ali drugačnega dvora; in ne tisto, kar je bilo »konkurenčno« za latinsko, nemško, italijansko, francosko... govorečo Evropo. Če bi Trubarjevi sodelavci razmišljali v svojem 16. stoletju kot današnji »menadžerji« v slovenskih kulturnih institucijah, bi zelo kmalu in brez prehudih intelektualnih naporov ugotovili, da se z nečim, kar je namenjeno peščici, ne splača ubadati. Čemu bi prevajali Biblijo v jezik, ki ga ni in ki ga nikoli ne bo razumel nihče, kdor ni rasel v slovenski zibelki? Tako razmišljajo najmodernejši trgovci s kulturo danes: treba je »proizvajati« tisto kulturo, ki »gre«. Po možnosti na konvertibilni trg, če pa že tja ne, pa vsaj doma. Slovenska gledališča pred šestimi leti niso igrala komedij. Pa ne zato, ker jih publika ne bi gledala, ampak zato, ker so imela vsa po vrsti umetniške ambicije. Gledališčniki pa sami najbolje vejo, kako težko je dobro postaviti komedijo. Nekaj let za tem je polovica predstav v slovenskih institucionalnih gledališčih – ki, po odločitvi ministrstva za kulturo, dobijo 98 odstotkov gledališču namenjenega denarja, neinstitucionalna gledališča, kamor sodijo Frey, Živadinov, Pograjc, Repnik, Štrucl, Berger, Hrvatina, Peljhan in cela vrsta nadarjenih mladih režiserjev in so imeli lani skoraj toliko premier kot institucionalni teatri, pa morajo biti zadovoljni z dvema odstotkoma – komedij. Ne, ker bi dobrodušni strički umetniški vodje nenadoma želeli slovenskemu ljudstvu več zlahtnega razvedrila, ampak iz enega samega banalnega razloga: ker se komedije dobro prodajajo! V blagajne leti denar, ki ga potem porabijo za nove cenene, prostaške, prežvečene, neinventivne komedije. Izjeme so, takšen je naravni tok stvari. Toda komedijantsko obdobje slovenskega gledališča za kulturo in umetnost ne pomeni nič drugega kot drsenje v samoizničenje. Za takšne predstave Slovenija ne potrebuje tolikšnega števila gledališč, in če ne potrebuje toliko gledališč, ne potrebuje tolikšnega proračuna. Ker bo denarja še manj, bodo morali trgovci s kulturo še bolj misliti na profit in še bolj prodajati kupcem tisto, kar naj bi jih čim bolj zanesljivo premamilo čimveč. To pa je – in smo pri pojmu, ki so ga kulturi dodali v obdobju antielitizma – množična kultura (če jo razumemo kot njen najkonzervativnejši del). Množična kultura pa ni nič drugega kot antikultura. Niti kič ni. Kič v nasprotju od množične kulture ohranja vsaj obrtniško zahtevnost; kičasta slika mora biti »lepo« naslikana, da jo kupec kupi. Pa si oglejte kdaj prireditve, namenjene »pravi slovenski«, kot jo popularni voditelji imenujejo, narodno-zabavni glasbi in poslušajte besedila. Nič manj zgovoren odsev istega pojava ni slovenska zabavna glasba. Slovensčine ne ogroža angleščina ali, bogpomagaj, hrvaščina, bosanščina, srbščina ali črnogorščina, iste besede imamo, ker imamo pač skupne jezikovne prednike, slovenščino ogrožamo Slovenci sami. Tista slovenska podjetja, ki se ponášajo s poslovno uspešnostjo, na veliko posnemajo manire zahodnih bratov. V svet pošiljajo kupe dragih papirjev, s katerimi slovensko javnost obveščajo o tem in onem. Ker najuspešnejši »managerji« vejo, da jim pri sklepanju pomembnih poslov

slovenščina ni v nobeno korist, so tudi njihovi papirji polni odvrtnih slovničnih napak: vrli fantje klavirno podležejo že nedolžni vejici.

Kar se Janezek nauči, naj bi Janez znal. Današnji študentje strojništva, elektrotehnike, računalništva, medicine... morajo – če so njihovi profesorji resni – študirati tujo literaturo. Ta v glavnem ni prevedena, ker je pri nas premalo ljudi, ki bi se s tako zamudnim delom lahko ukvarjali, pa tudi zato ne, ker najbolj zagnani vsaj toliko obvladajo najuporabnejši tuji jezik, da razumejo svojo strokovno latovščino. Ker današnja slovenska mladež ve, kako pomembno je znati nemško, angleško, italijansko ali francosko, (slovensko je treba znati toliko, da ti da prfoksa v šoli mir), triletne čebelice in murnčki razposajeno čebļjajo v tistih jezikih, kjer ni dvojine, roditeljskega zanikanja in čudnih predložnih zvez. Ker Slovenija caplja tudi za tujim družboslovjem, bo treba tudi te vede študirati drugje – in sčasoma bodo Slovenci narod pobabilonjenih poliglotov, ki se bodo slovensko menili tako kot za časa Prešerna: v štali, vinogradu in v rudniku. Tisto, kar bo predstavljalo politično in gospodarsko smetano, elito naroda, bo komuniciralo s syetom.

Naj se tega zavedajo ali ne, slovenski politiki, ki so obrambi ob samem rojstvu nove države odmerili trinajstkrat več denarja kot obrambi duhovne identitete, ki edina lahko ohrani narod pri življenju (zgledeov je po svetu več kot preveč: etnije, ki so izgubljale lastno kulturo, so prav tako izgubljale svojo samoohranitveno energijo, in samo tiste, ki so črpale moč iz svojega jezika, tradicije in žive tvornosti, so se zmožne upirati popolni asimilaciji), so nam izbrali takšno prihodnost.

Je tragično, da bomo Slovenci čez dvajset let podaljšek razosebljajoče Evrope, Evrope skupnih ekonomskih in vojaških interesov, pri katerih umetnost in kultura ne igrata nobene vloge? Zakaj neki; Slovenci so se v preteklosti sijajno znašli kot hlapci in so vajeni upogibati hrbet, povešati oči in na skrivaj stiskati zobe. Mogoče je bilo to tisto, kar jih je ohranilo, in pa strah; strah pred samospoznanjem, strah pred prihodnostjo, strah pred tveganjem, strah pred samotnostjo, drugačnostjo...

Je potem čudno, da moj časopis Slovenske Novice sploh nima kulturnega uredništva, kultura pa je, v mojem časniku kot marsikje drugje v množičnih medijih, samo še relikvija, ki jo uredniki prenašajo zaradi tradicije, lepega dne pa se bo eden izmed njih opogumil in jo brez prizanašanja zabrisal čez prag, ker to »naših bralcev ne zanima«. Kajti mediji, in v tem se, gospod urednik, motite tako kot mnogi, ko pravite, da »naš čas bolj kot politika oblikujejo prav javni mediji«, z največjo občutljivostjo samo zaznavajo, kaj potrebuje trg. Za dnevnike so bralci trg. Na veliko žalost mnogih novinarjev in, prepričana sem, mnogih bralcev, ki jih različne tržne ankete zmeraj preskočijo. Tako ponujamo tisto, kar naj bi od nas pričakovalo največje število ljudi. Postalni smo najcenejši med prostitutkami. Ogorčenja med nezadovoljnimi je sramotno malo.

Odgovornost pred zanamci? Prav gotovo enodnevnic kot smo časopisi, ki dosežejo zveličanje, če dan po izidu branjevka vanje zavije solato, nimajo prav posebej rahločutne vesti, sploh v družbi, kjer na veliko upravljajo narodovo prihodnost tisti, ki jim jo je v slepi naivnosti zaupalo ljudstvo.